

15-та Євразійська конференція з дослідження трав'яних рослинних угруповань

(4–8 червня 2018 р., Сулмона, Італія)

15th Eurasian Grassland Conference

(4–8 June 2018, Sulmona, Italy)

З 4 по 8 червня в м. Сулмона (Sulmona, Italy) відбулася Євразійська конференція з дослідження трав'яних рослинних угруповань – 15-те щорічне зібрання членів робочої групи з вивчення ксерофітних трав'яних екосистем Євразії (Eurasian Dry Grassland Group – EDGG). Ця наукова група налічує 1 265 дослідників та природоохоронців з 67 країн, які працюють з усіма типами природних та напівприродних трав'яних угруповань Палеарктики.

Організаторами зустрічі були також Міжнародна асоціація наук про рослинність (International Association for Vegetation Science – IAVS), Римський університет (Sapienza University of Rome), Національний парк "Маєлла" (Majella National Park) та Італійське ботанічне товариство. На конференції для науковців з 18 країн було проведено дві ключові лекції, 27 пленарних та 16 постерних доповідей.

Зустріч розпочалася з традиційного привітання організаторів, після побажань плідної роботи вони пояснили, чому місце проведення зібрання було перенесено з Риму до містечка Сулмона. Розташування його в самому серці Апенін надало змогу учасникам ознайомитися із ландшафтним та біотичним різноманіттям Національного парку "Маєлла".

Ключова лекція Р. Brandmayr (University of Calabria, Italy) стосувалась комплексів жуків-карабід у природних та напівприродних ландшафтах Італії. Робота вченого є яскравим прикладом мультидисциплінарного дослідження, в якому представлені результати класичних інвентеризаційних ентомологічних досліджень базуються на потужному фундаменті фітосоціологічних даних.

Перша сесія конференції під назвою "Класифікація оселищ та індикатори природоохоронного статусу" включала 6 різнопланових

© О.А. КОВАЛЕНКО, 2018

доповідей. Так, Р. Fortini (University of Molise, Italy) презентувала результати фітосоціологічного дослідження угруповань з домінуванням *Brachypodium rupestre* (Host) Roem. & Schult. на території Апенін. Доповідач А. Indermaur (Agroscope, Switzerland) розповів про успіхи та проблеми визначення рослинних угруповань і типів оселищ під час проведення моніторингових досліджень. Е. Giarrizzo (Sapienza University of Rome, Italy) доповіла про використання досліджень динаміки рослинності з метою оцінки природоохоронного статусу напівприродних оселищ, оскільки їхнє збереження є пріоритетним напрямом європейської природоохоронної діяльності через високі показники видового різноманіття та вразливості до дії факторів антропогенного пресингу. А. Glimskär (Swedish University of Agricultural Sciences, Sweden) доповів про досвід десятирічного загальнонаціонального моніторингу за трав'яними угрупованнями. Доповідач S. Březina (Krkonoše Mts National Park, Czech Republic) представив результати моніторингу за станом гірських лук в умовах природоохоронних територій та апелював до практичної переваги картування оселищ над традиційними методами збору фітосоціологічних даних. У результаті досліджень комплексів комах у міських ландшафтах дослідник S. Venn (University of Helsinki, Finland) визначив основну стратегію підтримання біорізноманіття напівприродних пасовищ – поліпшення їхньої репрезентативності та структурної цілісності шляхом встановлення на їхній території оптимального режиму природокористування.

Друга сесія на тему "Загрози та тиск на трав'яні угруповання" розпочалася доповіддю G. Ciaschetti (Majella National Park, Italy) про зміни в режимі випасу на території його титульної природоохоронної зони. Доповідач констатував значну чутливість трав'яних екосистем до

соціально-економічних тенденцій в регіоні та представив результати роботи менеджмент-програм, які запобігатимуть деградації природних та напівприродних оселищ. У своїй доповіді T. Lehmaier (University of Regensburg, Germany) зробила хронологічний зріз у структурі рослинного покриву природоохоронної території Гереутау ("Gereuthau") у Швабському Альбі (Swabian Alb.). Вчена виявила суттєве зниження рівня фіторізноманіття та зникнення на 23% трав'яних рослинних угруповань за останні 60 років. Цей напрям наукових досліджень продовжила C. Straubinger (University of Regensburg, Germany), яка проаналізувала зміни в рослинному покриві долини р. Ітц на півдні Німеччини за останні 50 років. Вона відзначила значне скорочення площ, зайнятих трав'яними рослинними угрупованнями, зниження рівня видового та ценотичного різноманіття, порушення структури мохових синузій та тотальну нітрифікацію ландшафтів. L. Oddi (University of Turin, Italy) акцентувала увагу на ролі комплексного впливу глобальних змін клімату та характеру землекористування на субальпійські луки. G. Gheza (University of Pavia, Italy) доповіла про негативні наслідки впливу інтродукованих флоридських кроликів (*Sylvilagus floridanus* J. Allen) на лишайники у ксеротермних трав'яних угрупованнях. Доповідач D. Jakovels (Institute for Environmental Solutions, Latvia) звернув увагу колег на можливість використання високочутливих систем автоматичного картування з метою з'ясування поширення небезпечного інвазійного виду *Heracleum sosnowskii* Manden. У своїй доповіді О. Коваленко (Національний науково-природничий музей НАН України) звернув увагу на роль адвентивних видів у структурі остепнено-лучних, степових та псамофітних ценозів Національного природного парку "Пирятинський".

На третій сесії "Цілі та необхідні методи для збереження" було представлено низку доповідей, присвячених впливу пожеж на рослинні угруповання. Так, Н. Полчанінова (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна) доповіла про зміни в чисельності та структурі різних груп комах у степах, які зазнали впливу літнього випалювання. К. Злотнікова (Інженерна група "Стройпроект", Росія) на основі досліджень трьох модельних видів висловила тезу, що міжвидові взаємодії рослин сильніше

впливають на степові угруповання, ніж весняні пожежі. E. Görzen (Christian-Albrechts-University Kiel, Germany) дослідив процес відновлення степових з насінневих банків після стихійних випалів у Румунії. Zh. Shang (Lanzhou University, China) поставив дискусійне питання про те, чи можуть заходи з менеджменту відновити деградовані рослинні угруповання Тибетського плато. Він представив результати багаторічного моніторингу, які підтверджують ефективність активних природоохоронних практик. F. Napoleone (Sapienza University of Rome, Italy) обґрунтувала позитивну роль випасу та заходів, що сприяють існуванню комах-векторів запилення на степові угруповання гір Італії. T. Janata (Krkonoše Mts National Park, Czech Republic) доповів про результати впровадження проекту "LIFE CORCONTICA", який покликаний відновити практики гірського сільського господарства для збереження структури ценозів, що потребують випасу. Важливість подібних заходів щодо високогірних лук Центральних Апенін підтвердив також і G. Filibeck (University of Tuscia, Italy) за результатами власних досліджень.

Конференцію продовжила екскурсія територією Національного парку "Маєлла" (Majella National Park). Першою зупинкою стало Пристанище Сан-Бартоломео (San Bartolomeo) на висоті 610 м над р. м. Це вражаюча споруда в камені, шлях до якої лежить через фітоценози з аспектом *Bromopsis erecta* (Huds.) Fourt., *Brachypodium rupestre* та *Trachynia distachya* (L.) Link. На самій скелі можна побачити ендемік Центральних Апенін – *Campanula fragilis* Cyt. subsp. *cavolinii* (Ten.) Damboldt. На висотах 1 450–1 670 м над р. м. учасники конференції дослідили вражаючі за багатством луки з *Festuca circummediterranea* Patzke та *Brachypodium genuense* (DC.) Roem. & Schult. Екскурсія завершилася підняттям на висоту 2 100 м над р. м. у чагарникові угруповання *Pinus mugo*, де проходить південна межа його поширення. Саме тут зростає ендемік Центральної Італії *Viola eugeniae* Parl., зображення якого прикрашає емблему Італійського ботанічного товариства.

Останній день конференції почався лекцією J. Dengler (University of Zurich, Switzerland) про роль щорічних польових семінарів EDDG та бази даних GrassPlot у вивченні біорізноманіття трав'яних рослинних угруповань Палеарктики. По завершенні цієї захопливої доповіді розпочалася

робота сесії "Пріоритети для збереження трав'яних угруповань". С. Reisch (University of Regensburg, Germany) на основі досліджень молекулярних маркерів проаналізував шляхи постгляціальних міграцій *Hippocrepis comosa* L., *Sanguisorba minor* Scop. та *Sedum album* L. K. Plenk (University of Natural Resources and Life Sciences, Austria) наголосила на необхідності охорони не лише територій з високим видовим різноманіттям, а й оселищ з високим рівнем генетичного різноманіття. У своєму виступі I. Jürgado (University of Tartu, Estonia) доповіла про використання молекулярних маркерів, які допомогли виявити значне видове різноманіття ліхенізованих грибів з роду *Peltigera* (*Ascomycota*) на території Естонії. А. Hilpold (Institute for Alpine Environment, Italy) на аналізі різноманіття 16 таксономічних груп тварин продемонстрував негативні ефекти як невтручання людини у трав'яні угруповання, так і надмірного їхнього використання у господарстві. Доповідач G. Marcantonio (Majella National Park, Italy) навів результати природоохоронних заходів у межах проекту "FLORANET" для збереження трьох вразливих видів у національних парках Центральної Італії. Основним об'єктом доповіді А. Алексанян (Інститут ботаніки ім. А.Л. Тахгаджяна, Вірменія) стали рідкісні трав'яні угруповання Вірменії та питання класифікації характерних для них оселищ. А. Varanova (University of Hamburg, Germany) розповіла про результати досліджень впливу

абіотичних факторів на розподіл рослинності на гірських пасовищах Північно-Західного Китаю.

Остання сесія на тему "Співпраця заради трав'яних угруповань" пройшла у вигляді відкритої дискусії з питань інтерпретації рідкісних оселищ та головних завдань для збереження цих вразливих екосистем.

Конференція завершилася екскурсією на гірські луки Національного парку "Маєлла". Її родзинкою став практикум від J. Dengler зі збору високоякісних комплексних даних щодо біорізноманіття трав'яних екосистем – EDGG Biodiversity Plots. Кожен учасник мав нагоду уточнити будь-які нюанси використання цієї методики (Dengler et al., 2016) та перевірити вміння на практиці.

Загалом, робота конференції охопила широке коло фундаментальних та прикладних питань щодо структури, функціонування та збереження трав'яних екосистем. Матеріали конференції опубліковані в збірнику тез (Cooperating for grassland conservation, 2018. Доступ: https://edgg.namupro.de/sites/default/files/page/Abstract%20book_EGC2018.pdf).

Наступне зібрання EDGG відбудеться в 2019 р. у містах Грац (Graz, Austria) та Марибор (Maribor, Slovenia).

О.А. КОВАЛЕНКО

Національний науково-природничий музей НАН України, Київ